

Effecten van sociale openheid

Ferry Koster

Ruud Koopmans wijst erop dat onze studie tekortschiet waar het gaat om de rol die immigratie en de culturele heterogeniteit spelen bij het instandhouden van de verzorgingsstaat. Zijn kritiek biedt de nodige suggesties voor verder onderzoek die wij zeer waarderen. Voordat we overgaan naar dit toekomstige onderzoek, staan we eerst nog even stil bij de onderzoeksbevindingen die we hebben gerapporteerd in *Voor elkaar of uit elkaar?*

Hoewel het vraagstuk van immigratie en culturele heterogeniteit niet expliciet aan de orde is gekomen, hebben we hier wel enige aandacht aan besteed, namelijk als onderdeel van de 'sociale openheid' van landen. Die sociale openheid bestaat uit het grensoverschrijdende verkeer van informatie, mensen en cultuur. De indicator die we hebben gebruikt in de analyses bevat daarmee ook gegevens over het relatieve aantal immigranten in een land, naast gegevens over de mate waarin een land blootstaat aan informatie en cultuur van buiten de landsgrenzen. We hebben overigens bewust gekozen voor deze algemene indicator. Ten eerste is deze op een vergelijkbare manier samengesteld als de andere twee indicatoren voor globalisering, te weten de economische en politieke openheid van landen, waardoor het mogelijk is de effecten van de verschillende dimensies met elkaar te vergelijken voor een groot aantal landen. Ten tweede zijn deze gegevens beschikbaar vanaf 1970, waardoor we een longitudinale analyse konden uitvoeren.

Een van de theoretische argumenten dat sociale openheid tot een lagere solidariteit zal leiden is de toegenomen heterogeniteit van de samenleving waardoor het moeilijker wordt collectieve goederen tot stand te brengen. Daar stelden we tegenover dat deze vorm van globalisering mensen er ook meer bewust van kan maken dat zij deel uitmaken van een gemeenschap waarin mensen elkaar nodig hebben. In het onderzoek zien we dat sociale openheid niet gerelateerd is aan de solidariteit met ouderen en zieken en gehandicapten, en positief samenhangt met de bereidheid immigranten te helpen. Daarnaast komt naar voren dat de sociale openheid van een land niet gerelateerd is aan uitgaven voor de sociale zekerheid of aan de generositeit van de voorzieningen. Wat dat betreft vinden we meer ondersteuning voor de tweede dan voor de eerste veronderstelling.

Dat neemt niet weg dat er wel degelijk een negatief effect van immigratie kan uitgaan. Het is goed mogelijk dat de wijze waarop wij sociale openheid hebben gemeten dit effect camoufleert. Het is niet uit te sluiten dat we andere effecten hadden gevonden als we *alleen* de gevolgen van de bevolkingssamenstelling hadden onderzocht. We hebben met andere woorden wel onderzocht of sociale openheid en heterogeniteit in het algemeen gevolgen hebben voor solidariteit en de verzorgingsstaat, maar we weten daarmee nog niet of de gevonden effecten zijn toe te schrijven aan informatie-uitwisseling, verkeer van personen of cultureel contact. De reactie van Koopmans vormt voor ons een aanmoediging het onderzoek verder te ontwikkelen in deze richting.

In het huidige onderzoek ligt een aantal mogelijke onderzoeksrichtingen besloten. Om te beginnen stellen wij dat de bereidheid anderen te helpen niet negatief gerelateerd is aan de sociale openheid van landen. Hieraan verbinden we tegelijkertijd de voorwaarde dat mensen hiertoe bereid zijn als zij de indruk hebben dat anderen dat ook zullen doen. In hoeverre dit soort informatie beschikbaar is in een samenleving met een heterogene samenleving valt te bezien en verdient nader onderzoek. Ten tweede laat het onderzoek zien dat sociale openheid

op zich niet gerelateerd is aan de verzorgingsstaat. Maar, daarnaast blijkt dat de generositeit van de sociale voorzieningen minder sterk is toegenomen in de landen waar de sociale openheid sterker is gestegen. Dit pleit ervoor niet alleen naar de bevolkingssamenstelling op een bepaald moment te kijken maar vooral te onderzoeken wat de gevolgen zijn van veranderingen in openheid en hoe die inwerken op de solidariteit.

Ferry Koster is onderzoeker aan het Amsterdam Instituut voor Arbeidsstudies (AIAS) van de Universiteit van Amsterdam, en vanaf 1 januari 2008 onderzoeker aan de Universiteit van Leiden. Hij is co-auteur van Voor elkaar of uit elkaar? Individualisering, globalisering en solidariteit (Aksant/De Burcht, 2007).